एकाइ १० · जनसङ्ख्या र यसको व्यवस्थापन

कार्यपत्र

पूर्णाङ्क ३०

नाम _____ कक्षा _____ रोल नं. _____ मिति _____ प्राप्ताङ्क _____ / ३०

१ मुख्य शब्द [३]

कोठामा दिइएका उपयुक्त शब्द छानी खाली ठाउँ भर्नुहोस्। कोठाका दुईओटा शब्द प्रयोग हुँदैनन्। प्रत्येक खाली ठाउँको ०.५ अङ्क छ।

उद्गम स्थल **कुल प्रजनन दर** **जनसङ्ख्या व्यवस्थापन** **जनसङ्ख्या शिक्षा** **जनसाङ्ख्यिक तत्त्व**
प्रतिभा पलायन **बाध्यात्मक बसाइँसराइ** **विप्रेषण**

जनसङ्ख्यामा परिवर्तन ल्याउने जन्म, मृत्यु र बसाइँसराइलाई _____ भनिन्छ। युद्ध, विपत् वा धम्कीका कारण बाध्य भएर बसाइँ सर्नुलाई _____ भनिन्छ। बसाइँ सर्ने मानिसले छोडेर हिँडेको ठाउँलाई _____ भनिन्छ। विदेशमा काम गर्नेहरूले घर पठाएको रकमलाई _____ भनिन्छ। एक महिलाले जीवनभरमा जन्माउने औसत बच्चाको सङ्ख्यालाई _____ भनिन्छ। उपलब्ध स्रोतसाधन र जनसङ्ख्याबिच सन्तुलन कायम गर्नुलाई _____ भनिन्छ।

२ जोडा मिलाउनुहोस् [२]

समूह 'क' का स्वस्थ बानीलाई समूह 'ख' मा तिनले परिवारलाई दिने फाइदासँग जोडा मिलाई कोठामा अक्षर लेख्नुहोस्। समूह 'ख' को एउटा विवरण बढी छ। प्रत्येकको ०.५ अङ्क छ।

समूह 'क'		समूह 'ख'
१. सन्तुलित भोजन	☐	क. झाडापखाला र सरुवा रोग रोकिन्छन्
२. साबुनपानीले हात धुने	☐	ख. रोग समयमै पत्ता लाग्छ र उपचार खर्च घट्छ
३. दुई बच्चाबिच उचित जन्मान्तर	☐	ग. गाउँमा युवा कम भई खेतबारी बाँझो रहन्छ
४. नियमित स्वास्थ्य जाँच	☐	घ. आमा र बच्चाको स्वास्थ्य जोगिन्छ
		ङ. शरीरको वृद्धि र रोगसँग लड्ने क्षमता बढ्छ

३ ठिक कि बेठिक? [२]

वाक्य ठिक भए ✓ र बेठिक भए ✗ चिह्न लगाउनुहोस्। प्रत्येकको ०.५ अङ्क छ।

i. जनसाङ्ख्यिकीमा १४ देखि ४९ वर्ष उमेरका महिलालाई प्रजनन उमेरका महिला मानिन्छ। ☐

ii. वि.सं. २०७८ को जनगणनाअनुसार विदेशमा रहेका नेपालीमध्ये ८२.२ प्रतिशत पुरुष थिए। ☐

iii. गर्भनिरोधक साधनको प्रयोग जनसङ्ख्या व्यवस्थापनको अप्रत्यक्ष उपाय हो। ☐

iv. छोरी भएकै कारण गर्भपतन गराउनु नेपालमा दण्डनीय अपराध हो। ☐

४ अति छोटो उत्तर [९]

तलका प्रश्नको अति छोटो उत्तर लेख्नुहोस्।

क. वि.सं. २०७८ को जनगणनाअनुसार नेपालको जनसङ्ख्या कति थियो? [१]

ख. वि.सं. २०७८ को जनगणनाअनुसार नेपालको वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर कति थियो? [१]

ग. नेपालको कानुनअनुसार विवाह गर्न कति वर्ष उमेर पुग्नुपर्छ? [१]

घ. नेपालमा कानुनले तोकेका सर्तमा सुरक्षित गर्भपतन कहिलेदेखि कानुनी भयो? [१]

ङ. नेपाल जनसाङ्ख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण २०२२ अनुसार कति प्रतिशत विवाहित महिलाले सन्तान नचाहँदा पनि परिवार नियोजनका साधन पाएका थिएनन्? [१]

च. स्वास्थ्य सुविधा बढेपछि मृत्युदरसँगै जन्मदर पनि किन घट्छ? [१]

छ. बसाइँसराइमा आकर्षण गर्ने तत्त्वको कुनै एउटा उदाहरण दिनुहोस्। [१]

ज. दैलेखका हरि पढाइ सकेपछि सधैँका लागि नेपालगन्जमा घर बनाएर बसे। यो कस्तो बसाइँसराइ हो? [१]

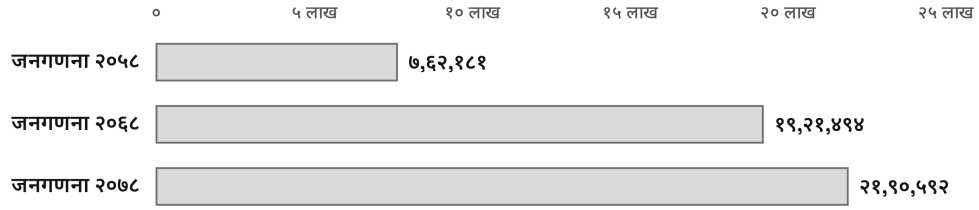
झ. महिलाले सामान्यतया ४९ वर्षसम्म बच्चा जन्माउन सक्छन्। २४ वर्षमा विवाह भएकी महिलासँग बच्चा जन्माउन सक्ने करिब कति वर्ष बाँकी हुन्छन्? [१]

५ छोटो उत्तर [८]

तलका प्रश्नको छोटो उत्तर लेख्नुहोस्।

क. बसाइँसराइले उद्गम स्थल र गन्तव्य स्थलमा पार्ने एक एक प्रभाव उल्लेख गर्नुहोस्। [२]

ख. चित्रमा तीन जनगणनामा विदेशमा रहेका नेपाली (अनुपस्थित जनसङ्ख्या) देखाइएका छन्। चित्र अध्ययन गरी तलका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस्। [२]

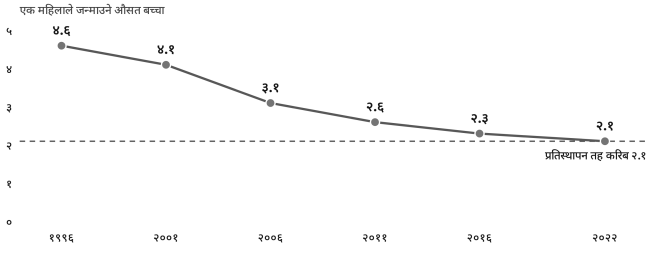

क. जनगणना २०५८ को तुलनामा २०७८ मा विदेशमा रहेका नेपाली करिब कति गुणा भए? (१)

ख. जनगणना २०६८ देखि २०७८ सम्मको दश वर्षमा विदेशमा रहेका नेपाली कतिले बढे? (१)

ग. जनसङ्ख्या व्यवस्थापनका प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष उपायका एक एक उदाहरण दिनुहोस्। [२]

घ. चित्रमा नेपालमा एक महिलाले जन्माउने औसत बच्चा (कुल प्रजनन दर) देखाइएको छ। चित्र अध्ययन गरी तलका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस्। [२]

क. सन् १९९६ देखि सन् २०२२ सम्म कुल प्रजनन दर कतिले घट्यो? (१)

ख. कुन दुई सर्वेक्षणबिच कुल प्रजनन दर सबैभन्दा धेरै घट्यो? (१)

६ लामो उत्तर [४]

तलको प्रश्नको लामो उत्तर लेख्नुहोस्।

आन्तरिक बसाइँसराइको कारणले गर्दा नेपालको ग्रामीण र सहरी क्षेत्रमा पर्न गएका असर उल्लेख गरी यसका समाधानका निम्ति के गर्नुपर्ला, बुँदागत रूपमा लेख्नुहोस्।

७ सोच्नुहोस् [२]

सोचेर उत्तर लेख्नुहोस्।

नेपालको कुल प्रजनन दर प्रतिस्थापन तहभन्दा धेरै तल झर्दै गयो र युवा विदेश जाने क्रम पनि रोकिएन भने लामो समयमा देशको अर्थतन्त्रमा कस्तो असर पर्ला? दुई असर तर्कसहित लेख्नुहोस्।

८ क्रियाकलाप: जनसङ्ख्या परिवर्तनका तत्त्व (अङ्क नदिइने)

पाठ पढेर तालिका भर्नुहोस्। हरेक तत्त्व कुन अवस्थामा पर्छ र यसले जन्म, मृत्यु वा बसाइँसराइमध्ये कुनमा असर पार्छ, लेख्नुहोस्। पहिलो पङ्क्ति उदाहरणका लागि भरिएको छ।

तत्त्व	सामाजिक, आर्थिक वा वातावरणीय	असर पर्ने जनसाङ्ख्यिक तत्त्व र कसरी
गरिबी	आर्थिक	जन्म: सन्तानलाई बुढेसकालको सहारा ठान्दा जन्मदर बढ्छ
चेतनाको कमी		
स्वास्थ्य सुविधा		
बेरोजगारी		
भूकम्प, बाढी र पहिरो		